

Vind, som far hän till nord,
 Helsning bär till älskad jord!
 Säg der,
 Hur här
 Sanning vår sträfvan är,
 Sanning, sanning vårt begär.

Vind, som far hän till nord,
 Helsning bär till älskad jord!
 Hör du modershjertat slå
 Och en bön till himlen gå,
 Vind, som far hän till nord,
 Helsning bär till älskad jord!
 Säg der,
 Hur här
 Godhet vår sträfvan är,
 Godhet, godhet vårt begär.

10

Vind, som far hän till nord,
 Helsning bär till älskad jord!
 Hörs vårt namn i enslig stund
 Hviskas fram från rosenmund,
 Vind, som far hän till nord,
 Helsning bär till älskad jord!
 Säg der,
 Hur här
 Skönhet vår sträfvan är,
 Skönhet, skönhet vårt Begär.

20

30

219 FISKARLÄGET.

Saima n:o 26, 27, 28 och 29 26. VI, 3., 10. och 17. VII 1845

I.

Ett såkalladt fiskarläge erbjuder den skarpast betecknade anblick bland alla trakter inom fäderneslandet. Endast sju till åtta veckor om sommaren är en sådan lägenhet bebodd. Då hvimlar det morgon och qväll på strandens vågsköljda klippor af hundradetal män och qvinnor, båtar fullastade med glänsande fisk gå eller komma, och svärmar af måsar och tärnor kretsas skriande öfver den rörliga taflan.

40

Men närmar man sig ett sådant fiskarläge om våren eller på eftersommaren och hösten, då kan intet mera ödsligt tänkas än dess utseende. Rad vid rad stå der, afvexlande med det nakna skärets klippor, grånade, af mossslupen torf täckta kojor. Aftonsolen glittrar mot en eller annan eljest unnangömd glasruta, och någon dörr klappar kanske, fram och återkastad af vinden. Men intet lefvande väsen visar sig utom de nu glest spridda måsarne, intet ljud höres utom dessas skri och vågornas enformiga svall mot klippstranden. Man söker en landningsplats och klifver upp på stranden; men fåfängt spanar man efter en enda invånare, hvilken nyfikenheten skulle lockat att titta ut ur någon af de hundrade kojorna. Man stiger med en hemsk känsla in på en af de steniga, med sparsamt gräs bevuxna gator, som af dessa bildas, söker att med högljudt samtal öfverrösta de skriande foglarne, hvilka skockats öfver båten och nu följa våra steg, man kastar genom den

50

halföppna dörren en forskande blick in i en kojans skumma inre, men förgäfvets spanar ögat efter en rörelse, örat efter ett ljud. Det är som skulle en mordengel farit öfver klippan och dess arma stad, icke krigets, ty då skulle väl menniskoondskan äfven gifvit de usla boningarne till rof åt lågorna, utan en härjande pests förstörande ande, hvilken mildare än det retade människosinnet dock lemnar frukten af det försvunna slägtets omtänka och verksamhet till skydd åt det uppvexande. Men här har förhärjelsen varit allmän; ingen, synes det, har blifvit sparad att ärfva dessa usla kojors skydd. Med längtan att

10 komma ur denna dödens stad och ur dess gators fuktiga kyla stiger man upp till klippans ännu solbeglänssta spets, der en menskelig boning, större än någon af de öfriga, försedd med ordentliga fönster och ett brådtak, synes mot den öfriga omgifningen vara ett palats, ett säte för lifvet och glädjen. Vi inträda genom den af ingen regel stängda dörren. Från det af itusägade stockar lagda golfvet, som dånar under våra steg, resa sig tvenne rader groft timrade låga bänkar eller pallar, vid ändan af den gång, de bilda, en med större omsorg hopfogad pulpett och i hörnet derbredvid en annan mindre dylik, öfver hvilken höjer sig en omålad tafla med några matt svärtade oformliga siffror. Vi befinna oss

20 i den utdöda stadens kyrka. De nakna af bilan jemnade väggarne, det spetsiga på sina ännu barkbeklädda åsar hvilande taket, den af trädets naturliga färg och nötning grågula inredningen, allt är så groft, så beräknadt för det nödvändigaste till en gudstjenst, blott skyddad mot himmelens oväder, att det vittnar antingen om yttersta råhet eller om ett nödfall, som icke lemnat rådrum för större omsorg. Der finnas dock vissnade löfruskor instuckna mellan dörr och fönsterposter, och några knippen förtorkade blommor, prestkragar och strandfacklor, hänga ned öfver pulpettens, på en gång altarets och predikstolens rand. Här hafva således dock människor samlats, hugade att på något sätt pryda

30 Guds hus. Men nu står detta lika tomt, som de öfvergifna menniskoboningarne. Endast under den tid fisket varar, då hela klippan lifvas af en verksam folkskara, bedjes i denna kyrka en bön de aftnar, stormen hindrar fisket; om söndagarne föreläses der af någon den tillfälliga församlingens ledamot en predikan och en eller två gånger hålles ordentlig gudstjenst af någon bland församlingens prester, hvilken här utdelar ordets utsäde och på samma gång insamlar en skörd af fet glänsande strömning.

Den öfverblick af det ödsliga fiskarläget, i hvilken läsaren nu deltagit, fyllde en Augustiqväll tre unga mäns sinnen med likstämiga

40 sorgliga tankar. Innan de slutat sin korta vandring kring nyssbeskrifna ställen, hade redan aftonsolen sjunkit ned i hafvet och blott en svag rödgul strimma färgade horisonten, under det den redan mattade nordvestvinden friskade upp och dref vågorna i tätare vaxling mot stranden. Stumma vandrade de tre ned ifrån berget med den anspråkslösa kyrkan. Men stundens omsorger togo såsom alltid i lifvet snart deras uppmärksamhet i anspråk, och på ett ord af den älsta ibland dem spanade allas blickar kring de öfvergifna kojorna för att uppsöka den mest inbjudande till ett nattläger. Der stod en sådan ytterst i raden nyare än de öfriga, och dess yttre lockade dem. Äfven i det inre befanns

50 den temligen snygg och välförsedd, synnerligast utmärkt genom ett stort fönster. Snart hade de derföre i muntert bestyr sammanletat nödig ved och i den öppna spiseln antändt en sprakande brasa. Slupen roddes nu ifrån den tillfälliga landningsplatsen till en båthamn tätt under stugan; seglen beslogos och rodret upptogs, och sedan flyttades hurtigt utrustningen, bestående af bössor, skjutväskor, kapprockar, en mat-

korg och dertill hörande buteljer in i den så utan ceremoni intagna fristaden.

Här såg det snart helt trifligt ut. Brasan spridde sitt vänligt flammmande sken till alla kojans dunkla vrår, och framför densamma suto gästerne på en låg bänk stillande under glam sin af frisk ungdom och frisk sjöluft stegrade aptit ur de medhafda förråderna. Ännu återstod efter slutad måltid och närmare betänkande att slå lös slupens båda sprisegel för att användas till gemensam bädd. Detta skedde i fullt mörker, som blott afbröts af stundtals på vestra himmeln flammmande blixtar. Arbetet och nattluften hade åter förjagat den tyngd, som efter måltiden sänkt sig öfver deras ögonlock, hvarföre ett under tiden påbörjad samtal om storm och skeppsbrott ännu efter återkomsten i stugan fortsattes, efter grundlig öfverläggning upplifvadt af ett glas punsch, hvartill naturligtvis den kära pipan af sig sjelf fogade sig.

Den yngsta af sällskapet, en ljuslockig nittonårig student sträckte sig redan, lutad mot armen och med den snäfva studentmössan snedt neddragen öfver högra tinningen, på den snygga fastän just icke ejderdunsveka segelbädden. Men de båda andra kamraterna hade satt sig för brasan, båda behagligt framlutade, med armarne hvilande mot knäna, och med lika tanklös uppmärksamhet stirrande i den rika skimrande glöden. Den ena af dessa, utmärkt framför de öfriga genom en välfödd rund figur, var en ung jurist. Den andra, den älsta af de tre, bar både i hållning och ansigtsdrag tecknen af ett annat, mera härdande lefnadssätt än de båda andras. Också satt han nu i skjortärmarne, medan de båda öfver denna lätta dräkt, såsom vid dylika tillfällen vanligt är, hade kastat sina kappor, så att de kunde erfara på en gång qvällens fuktigt kulna luft och af denna framkallade lätta rysningar tillika med den behagliga känslan af skydd och värma.

Juristen, som just nu gjorde en sakt rörelse och i känslan af detta behag drog kappan högre upp på axlarne, yttrade i detsamma några ord om glädjen för en olycklig skeppsbruten att träffa på en koja såsom denna, och studenten tillade skrattande »med invånare, sådane som vi, och med vår matsäck». Den förre deltog i kamratens munterhet, men den älsta sade dertill med djupt allvar:

»Hvad en sådan lycka är, kan endast den fatta, som engång långtat derefter såsom sitt lifs räddning». Han förde dervid handen öfver ögonen, och den synbara rörelse, som intog honom, åstadkom för en stund allmän tystnad. Men de båda öfrigas väckta nyfikenhet uthärdade icke länge dermed, och deras uppmaningar föranledde honom till följande berättelse.

»Jag hade, sedan jag öfvergaf akademien och boken för sjön och brassarne, efter två års seglats fått hyra såsom styrman på en Stockholmare, hvilken skulle gå till Liverpool och derifrån söka framt. Vi gingo d. 5 December ut från Dalarö. Skeppet var ett barkskepp välbyggt och koppar förhydt. Det hade besökt Ostindien och gjort mångfaldiga turer på Amerika; men vår Johannes, så hette skeppet, var nu redan gammal, och isynnerhet missbelättna voro vi med det stående godset, hvilket rederiets sparsamhet icke tillätit förnyas. Med godt mod gingo vi dock till sjös för en jemn nordlig bris, men redan följande afton sprang vinden om, och ihärdiga sydvest och vestvindar höllo oss på en tre veckors krysnings, förrän vi kunde hinna Helsingör. Af fortfarande regn och snöslagg hade vårt tågverke icke mindre än vi sjelfva lidit; men ingen tid var att förlora, den nu goda vinden måste begagnas, och vi lemnade Helsingör, der det nu var tomt på fartyg, efter att hafva klarerat ännu samma dag.

Med flygande fart sköto vi ut i Kattegatt, ehuru vi snart, sedan sydvestvinden vext till stark storm, icke mera vågade föra fulla segel. Oaktadt årstiden bjöd oss vindens beskaffenhet att gå norr om Skottland, och efter ett dygns segling rigtade vi vår kurs för half vind. Kölden fastän lindrig förhindrar dock vid denna tid allt handarbete på däck, och vi hade derföre föga eller intet att göra, om icke önska att våra stränger skulle stå, tills vi väl voro inne i Irländska sjön. Men det stod i ödets bok, att vi aldrig skulle hinna dit, och redan nästföljande natt gaf oss en svår förkänning af, hvad vi voro bestämde att erfaras.

10 Aldrig förgäter jag denna natt och den förfärliga syn, den framvisade, hvilken ehuru försvinnande med minuten ännu i denna stund står klarare för min blick än något af, hvad jag under mitt vexlande lif sett och erfarit.»

(1:0 27)

II.

Det var en mörk natt, och vi drefvo fram för stormen utåt Nordsjön. Jag hade vaktens och gjorde som vanligt mina korsslag på akterdäck. Ett tätt regn ökade mörkret, så att man med möda kunde se den närmaste vågens brusande kam skimra fram ur det omgivande dunklet. Plötsligt genombröts hafvets dån och vindens gny uti tacklingen af ett brakande, och i samma ögonblick fick skeppet en stöt, som stannade dess fart och kom seglen att fladdra på de darrande masterna. Hvarje man på däck kullkastades våldsamt. Så snart jag, som i fallet stött hufvudet, åter kom på benen, rusade jag till fören af skeppet. En oredig massa af tågverke och segel hindrade mig att framkomma. Min blick spejade förbi denna utåt sjön. Jag såg eldsken helt nära på tio famnars afstånd. Det var en lampa, hängande under taket i ett öppet rum, och under den stod en man i sjömansdrägt, som i sina armar upplyftade en neddignad halfklädd qvinna. I nästa ögonblick var allt

20 försvunnet, de båda människovarelserna, eldskenet, allt, intet annat syntes än skummet på en höghvälfd våg, hvilken nu just nedstörtade öfver vårt skepp. Ett ljud af fasa pressade sig ofrivilligt fram öfver mina läppar, i det jag instinktmässigt slog armen kring närmaste vant, för att icke bortslopas af vågen. Jag hade igenkänt synen, och hvad som tilldragit sig, var mig klart. Vi hade stött tillsammans med ett i bidevind seglande fartyg och krossat dess akterspegel, och det sjönk nu som bäst under vågorna med man och allt och med de tvenne makar, troligen skepparen och hans hustru, hvilka mitt öga så tydligt sett i den förstörda, på ena sidan helt och hållet öppna kajutan. Samma våg, som

40 nu blott för ett ögonblick öfversköljde oss, hade begrafvit dem, i det den inträngt i fartygets inre genom den sönderkrossade sidan. De slumrade redan till den eviga sömnen – men de slumrade i kärlek.

Sorg eller glädje, ingendera har utrymme nog på skeppsäck, i storm och mörker. Vår belägenhet påkallade snabbt min omsorg. »Kapa, hvad löst är!» var mitt första i rytande kommandoton framförda ord, och med detta försvann för stunden hvarje åtanke på de olyckligas öde. Med det andra »pejla pumpen», vart jag helt och hållet inne i min alldagliga värld. En snabb undersökning visade, att vi vid sammanstötningen förlorat klyfvarbomen, med hvars förstöring äfven bramstängen på fockmasten störtat ned. Snart hade vi klarerat det förderfvade ifrån oss, hvilket var allt, som för ögonblicket kunde göras, och erfarit, att vattnet icke mer än vanligt ökat sig i pumpen. Dagens ljus visade sednare, att äfven bogprötet var bräckt och bogen skadad, men nu flöto vi äfven okunniga härom åter öfver vågorna, glömmande under berättelsen om, hvad som tilldragit sig, och vid tanken på de

50

menniskor, de nyss slukat, och på vår räddning, att de kanske snart skulle blifva äfven vår graf. Och då stormen nästan från samma ögonblick, sammanseglingen skedde, började lugna, så lugnades med den äfven, hvad ännu upprördt fanns i våra sinnen.

Sådant är människosinnet, äfven då det är mindre härdadt vid fara och olycka. Medgången fördrifver derur tanken på medmänniskors olycka, och egen nöd gör det äfven känslolöst för nästans».

En lång tystnad rådde i fiskarstugan, sedan berättaren här stadnat. Den unga studenten såg sina fuktade ögon torra mot glöden på spiseln och frågade sedan:

Kunde ingen kunskap fås, hvarifrån det öfverseglade fartyget var?

»Vi gissade,» svarade berättaren dystert, »att det var en Holländare, hvilken ungefär vid samma tid hade försvunnit på Nordsjön, och hvars skeppare medförde sin unga hustru. Deras bröllop hade stått samma höst.»

Efter åter en stunds tystnad sade juristen, i det han kastade några vedträd på glöden: huru aflopp då er resa?

»Olyckligt, återtog sjömannen, och dock lyckligt för sju utaf oss, som räddades.»

Han fortfor på de båda andras ifriga uppmaning:

»Sydveststormen lugnade ut endast för att öfverlemna oss åt en annan lika ihärdig, men starkare och i anseende till den åtföljande kölden vida svårare storm från nordost. Tredje dagen i gryningen hade vi kåror af denna nya vind, och före qvällen hade den vext till en tjutande orkan.

Under natten förkunnade oss efterhand tre starka smällar, såsom af kanonskott, och ett derpåföljande kort flaxande, att lika många af våra segel flögo bort med vinden. Endast stormmesan och klyfvare stodo ännu kvar, och för dessa drefvo vi fram. På dagen slogos två nya märssigel under, men före aftonen var det ena af dessa åter förloradt. De få lappar vi haft till väders hade vi kunnat föra endast bottenrefvade. Sålunda gick det mot den höga sjön föga framåt, men afdriften var desto starkare. På vändning var icke att tänka, och vi fruktade att blifva drifna mot kusten. Nya försök att föra segel gjordes derföre oupphörligt, och detta var intet lätt arbete, sedan det förut uppblöta tågverket nu frusit till is, och täta snöbyar försvårade hvarje företag. Sjön låg ständigt in på däck, och isskorpan, som ifrån bogen lik en mantel drog sig in öfver detsamma, blef för hvarje stund fastare. Eld kunde icke uppgöras att torka kläder eller värma mat, och manskapets belägenhet blef redan på första dygnet eländig. Andra natten hvälvde öfver oss en störtsjö, som borttog båtar och brädgångar och allt, hvad på däck fanns – äfven fem man, ibland dem timmermannen. Det är ett gripande ögonblick, då man så, några få svaga människor förenade att kämpa mot naturens väldiga krafter, närmar sig hvarandra och frågar och kallar, för att erfara, huru många som ännu äro sparade för den gemensama ansträngningen. Dock voro äfven nu nöden och stundens omsorger de tröstande; ty på dagen upptäckte vi, att äfven rodret var skadadt och nära obrukbart; samt att skeppet tagit en betydlig läcka. Kaptenen, som led af lungsot, hade sedan gårdagen varit sängliggande. Fruktande gick derföre jag ned i källaren under kajutan och fann här, att vattnet sprutade in genom en vid läcka för hvarje gång skeppet pressades ned i vågen. Jag vågade icke med underrättelsen härom modfälla manskapet utan sökte så godt, jag ensam förmådde, hjälpa skadan, ehuru jag klart insåg, att denna nödfallshjelp snart skulle blifva onyttig, och läckan stundligen skulle

10

20

30

40

50

utvidgas. Snart hade vi icke mera några segel, som kunde begagnas, och pumpningen vidtog nu i stället för andra ansträngningar. Så förgick tredje natten. Påföljande dag hade vi ännu en svår störsjö, som bortryckte båtsmannen, den dugligaste man om bord. Vi sågo honom arbete att simmande uppnå skeppet. På däck fanns väl intet löst, men jag öfvervägde dock ett bittert ögonblick, om jag borde kasta till honom en räddningsplanka eller icke. Men han skulle inom en half timma frysa ihjäl, blott hans lidande med denna halftimme förlängas, och jag vände mig bort, sammantryckande de ovana tårar, som svällde
10 upp i mina ögon.

Tredje natten voro vi nästan redlösa. Intet kunde göras, för att manövrera skeppet; ty med våra segel var det slut. Vattnet i skeppet steg, oaktadt allt arbete vid pumpen. Vi skulle således förr eller sednare drifvas i land, om vi icke derförinnan sjönko. Det förra, som vi hittills sökt undfly, blef nu enda möjlighet till räddning, och vi väntade oroligt morgonen för att styra på kusten, ifrån hvilken vi icke mera kunde vara långt aflägsnade. Med dagen, som var klar, sågo vi verkligen med blandad känsla af hopp och fruktan land på ungefär tre sjömil afstånd. Så godt det lät sig göra, ställde vi kurs rakt på detsamma.
20 Glädjande var oss snart åsynen af en lång sandstrand, men denna glädje blef kort, ty vi stötte på redan en half mil från stranden, förrän vi hunnit kapa, hvad som fanns kvar af våra master. Nu kapades de i dödsångest, ty vi voro beredda att i nästa ögonblick sjunka. Oaktadt jag sökte förhindra det, kastade sig två man i sjön, för att rädda sig på en af masterna. De drunknade båda. Men vår stund var ännu icke kommen. Öfra delen af skeppet losnade från botten, som med sin tunga last sjönk, och vi drefvo åter mot stranden. Redan voro vi densamma nära, då vi åter fastnade på en undervattens klippa. Vågorna hotade hvarje ögonblick att slita däck i spillror.

På den nära stranden sågo vi människor samlade, men de kunde intet göra för vår räddning. Väl hade vi med mycken möda fästat några plankor af lasten på däck, för att begagnas till vår räddning, men den var på denna väg högst osäker. Sjön kunde rycka plankan ifrån oss, redan förrän den af någon kunde begagnas, och ju färre, som blefvo kvar, desto mindre utsigt till räddning fanns för dessa. Vår sjuka kaptan hade vi dock fastbundet på en plankor och sågo honom lyckligt räddas. En ny utsigt till räddning visade sig, då under ebban, som redan inträffat, en sandbank uppsköt ur vågorna mellan oss och stranden.
30 Men kölden manade oss att icke dröja, öfverspolade, som vi voro, hvarje ögonblick af sjön. Med ett tåg bundet om lifvet kastade jag mig, förlitande på Guds hjälp och mina ungdomskrafter, i hafvet. Det lyckades mig att simmande uppnå den nämnda sandbanken. Men då jag här skulle hala in tåget, på hvilket mina kamraters räddning berodde, fann jag med förfäran, att det fastnat vid någon dold klippa, och alla mina ansträngningar att lösrycka detsamma voro förgäfvade. Med blodande hjerta vinkade jag ett farväl till de kvarblifna, begaf mig åter ut och upptogs lyckligt af folket på stranden.

Det var i detta ögonblick, jag skulle ansett en koja som denna för mitt lifs räddning. Ty den närmaste människoboning var synlig på en
40 half sjerndelsvägs afstånd. Halfnaken och stelnad af köld misströstad jag om att kunna uppnå densamma. Rörelse var dock här det enda medlet, och sedan en man i hopen kastat sin friskavaj öfver mig, begaf jag mig åstad, hann lyckligt fram, fann der vår kaptan medlidsamt vårdad, förseddes med torra kläder och en värmande dryck och var snart åter tillbaka till stranden.

Lyckligtvis fann jag af mina olyckskamrater några redan på väg till byn, de öfriga äfven räddade utom en man, hvilken hade försökt samma utväg som jag men misslyckats. Ebben hade lemnat stranden torr ända till sandbanken, och däckets hade i stycken flutit ännu närmare till denna. På sina säkra hästar redo nu några af kustboerne ut i bränningen och upptogo efter hand dem, som kastade sig ned från vraket och af vågorna fördes mot stranden. Min sista sorgliga förrättning här var den att läsa en bön öfver de tre på stranden uppflutna liken, hvilka vi nedgrofvo i sanden. Snart täckte åter den stigande floden deras graf.

10

Vi hade strandat på Mainland, en af Orkneyöarne. Vår kapten dog här. Vi sju återstående fördes till Hull och återsågo alla fäderneslandet.»

«1:0 28»

III.

Tyst satt nu berättaren med de under berättelsen omedvetet sammanknäppta händerna hvilande öfver sina knän. Tysta voro äfven åhörarna; endast den vexande vindens gny kring kojans väggar och vågornas enformiga dån störde nattens stillhet.

Då klang tydligt hörbart öfver vind och vågsvall ett kanonskott. Sjömannen spratt till såsom ur en djup dröm och stod i lyssnande ställning; studenten satt lika snabbt upprätt på bädden och rigtade frågande sina ögon på denne.

20

»Det är en seglare, som skjuter efter lots» – sade juristen, hvilken ensam bibehöll sin trygga ställning framför den åter slocknade brasan.

Ingen begär lots i mörk natt – svarade efter en kort paus dystert sjömannen, och i det samma dånade ännu ett skott öfver klippan.

»Det är då nödslott,» utropade studenten i ungdomlig ifver, flög upp och var redan sysselsatt att rulla hop det ena seglet, då han tillade, »vi kunna ju lemna våra effekter här så länge.» Men sjömannen, till hvilken han åter såg upp, skakade blott på hufvudet och lemnade hastigt kolan. De andra följde, juristen, sedan han försett sig med en öfverrock mot den fugtiga nattkylan.

30

Då de båda yngre äfventyrarne kommit ut, på tillrop erhållit svar af den förutgångna erfarnare kamraten samt med ledning af detta sträf-vade uppför klippan, flammade ett svagt eldsken, i hvars matta återglans de sågo honom stående på klippans spets, och några sekunder sednare dånade åter ett skott. Snart voro de alla församlade på klippspetsen. Sjömannen visade åt det håll, rakt upp i vinden, hvarifrån blixten af skottet utgått, afgjorde med all bestämdhet, att de i nöd stadda strandat på »gråharaskären,» men yttrade tillika sin förundran öfver både denna omständighet, emedan nämnda klippor voro långt norr om inloppet, och öfver nödslottet, då vinden fastän stark likväl icke kunde hindra en väl manövrerad båt att hålla sjön. Lika bestämdt svarade han till studentens otåliga uppmaning, att de borde skynda ut: att sådant icke lät sig göra före dagningen, emedan hafvet åt det uppgifna hållet var öfversållat med reflar och klippor, mellan hvilka de omöjligen under det mörker, som ännu herrskade, kunde leta sig fram. Hans auktoritet i detta fall måste gälla, och för juristen, som likväl intet förrädt af sin innersta håg, var detta afgörande i hjertat välkommet. Tiden hade dock under berättelserna i fiskarkojan redan lidit öfver midnatt, och efter en timmas tid skulle dagens första ljusning inträda. Studentens deltagande oro lugnade sjömannen, så godt han kunde, med försäkran, att vädret icke var så svårt, och faran säkert icke så nära, då strandningen just nu skett. Fartyget skulle, om vinden icke

40

50

betydligt tilltog, enligt hans försäkran hålla tillhoppa någon dag. Om faran, att det kunde sjunka, sade han intet, men inom sig tröstade han sig dermed, att gråharaskären bestodo af långgrunda reflar.

Emellertid gjordes allt klart för färden. Seglen slogos under, och barlasten, som förut bestod af mindre vattenfyllda liggare, ökades nu med några omsorgsfullt valda flata stenar, af hvilka vid hvarje sådan fiskarhamn alltid finnes ett upplag. I närliggande fiskarkojor hopsamlades den kvarlemnade sänghalmen, och deraf förfärdigade sjömannens konstfarna hand med tillhjälp af några ändar sjömansgarn tre stycken afliggare, för att hänga dem öfver slupens reling och hindra denna att bråka sönder mot skeppets sida, då den skulle lägga till. Under dessa sysselsättningar förflöt en del af tiden för deras väntan. Efter allt längre mellanskof hördes fortfarande skjutningen, men det tilltagande uppehållet mellan hvarje skott bådade, att faran var mindre, än de strandade i början torde föreställt sig, och detta bidrog äfven att göra de väntande lugnare under den halftimma, hvilken de ännu utan all sysselsättning tillbragte dels i fiskarkojan dels uppe på klippan, för att gifva akt på vädret och den punkt, hvarest blixten af skottet visade sig.

Vid dagens första strimma lade slupen med dess otåliga besättning från land. Vinden hade vuxit så stark, att de nödgats intaga ett ref på dess båda sprisegel, och med den ökade barlasten arbetade den sig tungt fram mot den redan höga sjön. Seglarens ögon voro i det småningom aftagande morgondunklet oafflätligt rigtade mot nordvest, men ännu tillät dem den svaga dagen icke att se föremålet för allas nyfikna deltagande.

Slutligen, sedan de redan andra gången vändt och lågo utåt sjön på en ny stickbog, pekade sjömannen, som satt vid rodret, och hvars vana öga bäst förstod att leta sig fram på hafvet, bortom udden af en nära belägen hög klippa med det enstafviga utropet »der!» De öfriga sågo nu äfven efter något forskande de dunkla konturerna af ett skeppsskrof långt bortom klippan. Icke en sten, icke minsta, fasta punkt öfver hafsytan kunde ses i dess närhet. Endast högt rullande vågor skymde och blottade åter dess mörka massa, likasom skulle det ännu fritt rullat fram öfver deras ryggar. Af master och tackling syntes blott förskepps otydliga streck mot den ljusnande himmeln. Det blef snart tydligt, att masterna redan voro kapade. Tiden förflöt långsamt för dem på slupen under sällan afbruten tystnad och en säker kryssnings blott vid vändningarne påkallade verksamhet. Vinden, som ännu tilltagit med starka byar mot solgången, nedstämde dock till en god och jemn kultje, sedan ett lätt sjötöcken, hvilket för någon tid gömde hvarje omgifning för seglarens blickar, jagat med vinden inåt kusten, och den redan bleka Augustisolen spred sitt sken öfver den skummande hafsytan. Då gaf sjömannens tillsägelse de båda andra sysselsättning med att sticka ut de intagna refven, och de närmade sig nu med fördubblad fart till det redlösa skeppet, vid hvars reling de redan kunde urskilja rörliga människofigurer, sysselsatta, som det syntes, med något arbete på fartygets mot slupen vända läsida.

Men ju närmare de hunno, desto större visade sig svårigheterna af ett närmande till vraket. Det hade stött på under kurs för nästan half vind, men sjön hade småningom förändrat dess läge, så att aktern drifvit ned längre in på grundet, och fartyget nu låg nästan rätt upp i vinden, något kantradt åt styrbord. På bagbordssidan var det dock i anseende till sjögången omöjligt att lägga till, medan sjudande bränningar på dess styrbordssida utvisade, att klipporna här sköto upp till vattenbrynet.

Enda möjligheten var att kunna lägga till akterom vraket, dit man likväl, i anseende till de nära bränningarne icke kunde komma utan att falla af för vinden. Sjömannen hade dock raskt fattat sitt beslut. På sista lofven mot fartyget styrde han högre i vinden lovart om detsamma, de härpå förberedda kamraterna gigade snabbt båda seglen, och alla grepo nu till årarne, för att låta slupen drifva ned i så saktad fart som möjligt. Äfventyret var halsbrytande, emedan slupen antingen kunde spillras mot vraket, eller, om de lyckades komma akterom detsamma, kasttåget kunde förfelas, och de drifvas ned i bränningarne, hvarifrån ingen räddning varit möjlig. Vågstycket lyckades dock, och sjömannen, som genast sprungit från rodret och skött föråren, fångade äfven upp kasttåget från fartyget och slog det ögonblickligen kring toften för fockmasten. Studenten, rörligare och modigare än den juridiska slupsgasten, hängde sig på kommando i tåget och afledde så jemte sjömannen den första svåra rycken, som skulle hejda slupens fart. Den enda mödan var nu att, då slupen halades till, hindra densamma från att stöta mot fartyget.

10

Under detta arbete vexlades icke många ord. Kaptenen nedkastade i båten ett knyte med journalen och andra skeppets papper, och manskapet lät det äfven regna ned af knyten, i hvilka de sökt rädda det dyrbaraste af sin ringa egendom. Efter en fåordig underhandling firade sig konstapeln och tvenne jungmän ned för att hjälpa åter ro upp slupen. Man hade nemligen redan sett en stor, välbemannad lotsbåt närma sig, hvilken i nödfall skulle rädda den öfriga besättningen; och för att få fartyget af grund och in i hamn dertill behöfdes lugnare väder och hjälp ifrån hamnen.

20

Men ännu skulle tvenne passagerare medfölja. Den ena var ett fruntimmer, hvilket våra äfventyrare redan förut sett framskymta ur kajutan, då vågens höjning förde båten upp till de öppna fönstren. Hon nedfirades nu, så försigtigt, som omständigheterna medgåfvo, i en stol, och sjömannen, hvilken öfverlemnade vården om båten åt de nykomna konstförståndiga och tjåriga kamraterna, mottog henne. »William» utropade den unga qvinnan med Engelskt uttal, i det hon sjönk mot sjömannens framför henne utsträckta arm och till hans bröst. »Ellinor» svarade han dämpad knappt hörbar stämma, och bådas ansigten doldes nedsänkta mot hvarandra. Stolen hade emellertid stadnat nere i båten, och på den ända, hvarvid den var fästad, halkade nu en grof matros ned, hållande i sin arm en liten flicka med fladdrande ljusa englalockar. Modrens öga, som i detsamma oroligt sett sig om efter barnet, föll nu åter med ett ousägligt uttryck på sjömannen, och då denne mottog barnet ur matrosens arm, svigtade den starka mannens knän, och han sjönk ned på dem, tryckande barnet mot sitt bröst och höljande dess oskuldsfulla anlete med kyssar och tårar.

30

40

«n:o 29»

IV.

Ett par minuter förgingo, förrän sjömannen lemnat barnet till modren och ställde sig vid rodret. Slupen lade af. Några pinsama ögonblick var utgången osäker, och sjömannen hade äfven lemnande rodret i den unga qvinnans hand laggd ut en åre, då det efter ännu några ansträngda årtag lyckades de sex roddarens förenade bemödanden att drifva båten fram emot vind och våg. Men det fordrade ännu väl en quart timmas arbete, tills de kommit nog långt från skeppet och grundet för att utan fara kunna sätta segel till. Undertiden hördes på slupen intet annat ord än sjömannens mekaniskt upprepade maning: »håll ut, håll ut ja!» Nu flög slupen snart unnan för god vind, och tysta

50

ord och talande blickar vaxlades mellan de båda makarne.

Vilhelm (Villiam sade hon) var son till en förmögen handlande. Han hade efter vanlig skolkurs blifvit student. Men en från barndomen närd håg för sjömannens raska lif lockade honom oemotståndigt att pröfva dess mödor och faror. Fadren samtyckte gerna dertill, emedan han önskade se sonen framdeles mottaga sin handelsrörelse; och den vanliga förberedelsen dertill var dåförtiden några turer på sjön, hvarunder den unga mannen fick tillfälle att se fremmande länder, ingå bekantskaper och samla erfarenhet för sitt blifvande yrke.

10 Efter det skeppsbrott, Vilhelm lidit vid Orkneyöarne, och hvaraf han nyss lemnat en beskrifning, hade han väl, såsom han äfven sade, kommit hem öfver Hull, men icke så snabbt, att han icke derförinnan haft öden, hvilka han förteg, ehuru glada de varit; ty deras glädje hade alltför snart blifvit bytt i sorg.

I den lilla köping, der han såsom skeppsbruten blef gästvänligt mottagen, bodde en läkare, en gammal mångbepröfvad man, hvilken efter oblidna öden funnit en fristad på den aflägsna ön, här varit gift med en af landets döttrar, åter sett denna sin lycka af dödens hand spillrad och nu i en dotter, Ellinor, egde det enda band, som fästade honom vid 20 lifvets glädje och sorger. Flera dygn tillbragta i en genomvåt drägt, i köld, under nattvak och ansträngningar hade starkt angripit äfven Vilhelms ungdomliga krafter. En svår reumatisk feber kastade honom inom kort på sjukbädden. Då han likväl snart fått nödiga medel för sin bergning från en sin fars korrespondent i Liverpool, så var han i tillfälle att för bättre vård akkordera sig en plats i läkarens hus. Naturligt medlidande med den skeppsbrutne fremlingen, ett lika naturligt delta- gande för hans ungdomliga ålder, förhöjdt af de vitsord, den öfriga besättningen hade gifvit hans mod och verksamhet, förutan hvilken de alla varit förlorade, förde den unga tärnan till den tillfrisknandes sida.

30 I de skönaste år, med en Engelskas rena färg och rena sed förenande en mera sydlänsk yppighet och vekhet i sin bildning, var hon för ett ungdomsvarmt manligt blod en oroande granne. Hvarje blick ur de klarblå ögonen, under de blonda lockarnes silkesglänsande ringlar, hvarje tillfällig beröring af den vårdande, lena varma handen, hvarje närmande och flyende, hvarje hviskande ord och hvarje försagd plötslig tystnad – allt blef här snart ett bud från hjerta till hjerta.

Då första vårsol begynnade sprida sina bleka strålar till dessa öar, och antalet af förbiseglade fartyg dagligen ökades, påminnande Vilhelm om hemmet och afresan härifrån, då lockade den nära skilsmessan ur 40 bådas bröst bekännelsen om, hvad båda redan förut kände. Verksam och liflig, som han var, påskyndade detta endast Vilhelms afresa, ty han ville före nästa vinter hemföra henne såsom maka. Fadren gaf sitt bifall. Men då afskedets stund kom, var Ellinors smärta så stor, och så många tvifvel och farhågor funnos i hennes öfverraskade barnsliga hjerta, att Vilhelm efter rådplägning med fadren beslöt genast förena sig med den älskade genom oupplösliga band. Snart var hon dertill öfvertalad, och han lemnade ön och sin unga hustru först efter ett halft års vistelse derstädes. Skilsmessan var smärtsam, men nu för Ellinor mera lugnande och hoppfull. Till hösten skulle Vilhelm vara åter, för 50 att afhemta henne och den gamla fadren, för hvilken lifvet fanns endast, der hon var.

Men oförutsedda hinder fördröjde hans återkomst. Endast motvilligt måste hans fader gilla den ingångna, i hans tanke förhastade förening- en. Vilhelm hade hoppats sjelf få föra ett fartyg till Liverpool eller i nödfall till någon annan Engelsk hamn, hvarest Ellinor kunde vara

honom till möte. Årstiden gjorde det nu svårt att förverkliga dessa planer. De fartyg, i hvilka hans fader egde andel, hade redan gått ut. Han tvangs af omständigheterna att mottaga ett, som var destineradt på Cadiz, och först der eller i någon Portugisisk hamn fick han söka frakt på England, dit han således icke kunde hinna förrän nästa vår. I öma bref sökte han trösta den unga makan; men hennes voro utgjtelser af dystert svärmod. Detta ökade hans otålighet. Lyckan syntes slutligen gynna hans brinnande förhoppningar. Lyckligt kom han fram till Cadiz och fick här en frakt på Liverpool. Full af glädje skref han derom till Ellinor, från hvilken han saknat alla underrättelser, sedan han åter lemnat Finland. 10

Förgäfves väntade han i Liverpool på Ellinors ankomst. Hvarje dag bragte endast bedraget hopp och bitter oro. Han lemnade denna hamn för att segla hem norr om Skottland. Med fara för skepp och gods sökte han en nödhamn på Mainland och ilade hjertat fullt af fruktande aningar till den ort, der han drömt lifvets skönaste dröm. Huru annorlunda, än han väntat, fann han icke allt. Han hade fruktat sjukdom kanske död. Men han återfann endast det fordom älskande, förtroendefulla hjertat dödt för hvarje annan känsla, än det dystra religiösa svärmeriets. En metodistpredikant hade kort efter hans afresa kommit till ön, och här såsom annorstädes hade folkets af den gällande kyrkans formväsende föga tillfredsställda sinnen vändt sig till den nya apostelns predikan. Denne, en ung man, med det genomskinligt bleka ansigtet och den djupa svärmande blicken, hade kanske mindre af beräkning än af okunnighet om egna känslor låtit sig synnerligen vårda om Ellinors själstillstånd. Metodisterna fördelade i särskilda smärre kretsar bikta sitt inre för hvarandra. Och då han och Ellinor hörde till samma krets, erfor han lätt hennes samvetsångest öfver att vara förenad med ett sådant världens barn som Vilhelm, hvaremot hon af den unga svärmarens dunkla bekännelser å sin sida anade, att någon annan känsla för henne än den kristliga kärlekens oroade hans samvete. Om detta gryende förhållande mellan lärare och lärjunge fick Vilhelm ingen kunskap. Men det måste vara honom nog att erfara den afsky, hvarmed hon nu betraktade sin make, att höra hennes bestämda vägran att som sådan erkänna honom, så länge han icke tillhörde de heligas antal, och att följa honom till det Sodom och Gomorrha, som han kallade sitt fädernesland. En gruffigare belägenhet än hans kan för en älskande man icke finnas. I tidigare åren uppfostrad af en from moder, hade han vid en mognare ålder enkelt vidhållit sin kyrkas läror och bruk. På sitt skepp var han den afskilda församlingens prest vid bön och gudstjenst, och den fromma tro, som han i barndomen insupit, och som ofta hade gifvit honom styrka vid frestelsen, gaf honom äfven i motgångar och faror en förtröstan, hvilken han förstod att meddela andra. Men för hans upplysta och manliga sinne var religionssvärmeriet och fanatismen fremmande. Och att nu se den han älskade gripen af dessa, att finna hvarje medel, hans känsla och förnuft ingaf honom, förgäfves slösadt på hennes återkallande till sansning, att finna sin rena kärlek afskydd såsom en gudlös människas anfäktelse, detta var mer än äfven det manligaste mod kunde uthärda. Och hvad som skulle rågat hans lycka, tillvaron af ett barn, det ökade nu hans olycka. Först här hade han fått veta, att han var fader. Barnslig blyghet had afhållit Ellinor att i bref meddela hoppet om denna glädje; sednare hade hennes fanatiska trosifver ledt henne att förtiga, det han egde ett fördubbladt anspråk på hennes kärlek. Och att nu erfara detta, det fördubblade endast hans qual. 20 30 40 50

Ellinors far visade honom allt deltagande. Men förtrogen med menskliga hjertats irrgångar, ville han icke använda sin myndighet, utan förtröstade den olyckliga maken med tidens inflytande. Förtviflad gick denne åter om bord på sitt fartyg, och lyckliga vindar förde honom snabbt till fäderneslandet. Sitt späda barn hade han icke kunnat medföra, äfven om landets lagar icke gifvit modren rätt att behålla det hos sig.

10 Före sin afresa hade han förtrott sig till en presbyteriansk prest, hvilken förut varit Ellinors själasörjare. De bref, han under förloppet af första året erhöll från denne och från Ellinors fader, gäfvö honom intet hopp om förändring. Metodistaposteln hindrade all den förstnämndes inverkan på hennes öfvertygelse, genom att afmåla honom såsom ett den onda frestarens sändebud. Nu upphörde han med sina bref, sedan han måste gifva allt förloradt. Vilhelm lärde sig småningom att anse sin olycka för oföränderlig. Öfver ett år hade han inga underrättelser erhållit. Sedan sista besöket på ön, hade sjömanslifvet för honom förlorat allt lockande. Ja han hörde nu mera vindens spel och vågornas squalpning icke utan en hemlig rysning. Så hade han förlefvat dessa år i fädernehemmet, försänkt i stilla svärmod.

20 Mellertid hade ödets vexlingar och tidens hand honom ovetande verkat en förändring i hans öde. Fanatismen och kanske en hemlig, fäfängt bekämpad passion hade fört metodistaposteln till verkligt vansinne. Ryktet om dess vilda utbrott, vexlande mellan rå sinnlighet och andliga visioner, gaf Ellinor den första väckelse att betänka hennes egen belägenhet. Sorgen öfver fadrens död fulländade att väcka henne till besinning. Såsom ur en tung plågsam dröm vaknade hon nu till känslan af sin pligt mot den djupt förorättade maken, och med ångern uppvepte åter hennes kärlek. Utan uppskof hastade hon att söka godtgöra, hvad hon förbrutit, viss på att Vilhelms djupa känsla icke
30 tillåtit honom att fästa den vid ett nytt föremål. Hon begaf sig till Hull, till London och fann här lägenhet till Finland på det numera strandade skeppet, hvilket var tillhörigt i en stad nära till den, der Vilhelm bodde. Ödets lek ville, att han, som räddad från ett skeppsbrott funnit en maka, skulle såsom räddare vid ett skeppsbrott återfinna den förlorade.

220 OM FINSK STATISTIK.

40 *Saima n:o 29 17. VII 1845*

Statistiken såsom sjelfständig vetenskap tillhör en nyare tid och har först i den nyaste vunnit en större fulländning, hvilken likväl män af facket ännu anse vara under dess rätta värde. Vanligen förbinder man med föreställningen om denna vetenskap blott den om tråkiga och torra sifferuppgifter, om mångveckade tabeller utan tal och ända. Men i sjelfva verket kan föga något studium vara mera mångsidigt och erbjuda rikare ämne för eftertanken, oafsedt att en noggrann känne-
50 dom om fäderneslandets närvarande belägenhet, både i andligt och lekamligt hänseende, för fosterlandskärleken måste ega det högsta intresse. Landets geografi, folkets naturförhållanden, statsförfattning och statsförvaltning, lagskipning, kyrkans inrättning, slutligen nationens hela fysiska och andliga kultur – allt detta utgör föremål för statistiken. Man fordrar kort, att den skall vara det närvarandes historia, såsom historien är en fortgående statistik. Och likasom redan